

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять, організації самостійної роботи
і виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

«ТЕХНОЛОГІЇ ГІДРОМЕХАНІЧНОЇ ОЧИСТКИ ГАЗІВ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм
навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2022

Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи і виконання розрахунково-графічної роботи з навчальної дисципліни «Технології гідромеханічної очистки газів» (здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища) / Харків. нац. ун-т. міськ. гос-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : В. Є. Бекетов, О. С. Ломакіна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. – 51 с.

Укладачі: канд. техн. наук В. Є. Бекетов,
ст. викл. О. С. Ломакіна

Рецензент

Д. В. Дядін, кандидат технічних наук, завідувач кафедри інженерної екології міст Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою інженерної екології міст, протокол № 1 від 05 вересня 2022 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Розрахункові завдання до практичних робіт	5
1.1 Фізичні основи мокрого очищення газів.	5
1.2 Ефективність мокрих пиловловлювачів.....	9
1.4 Форсуночні скрубери.....	12
1.5 Скрубери Вентурі	14
1.6 Апарати відцентрової дії	16
1.7 Апарати ударно-інерційної дії	17
1.8 Барботажні пінні апарати	20
1.9 Методи сорбції	22
2 Завдання до самостійної роботи	28
3 Методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічної роботи на тему «Розрахунок скрубера Вентурі».....	32
3.1 Загальні положення	32
3.2 Завдання до розрахунково-графічної роботи	32
3.3 Склад розрахунково-графічної роботи	33
3.4 Послідовність виконання розрахунку	34
3.4.1 Розрахунок параметрів димового газу	34
3.4.2 Розрахунок скрубера Вентурі	37
3.4.3 Розрахунок конструктивних параметрів скрубера Вентурі	41
3.4.4 Визначення конструктивних параметрів каплевловлювача	43
3.4.5 Розрахунок зрошуючої форсунки	45
3.4.6 Розрахунок регулювальних характеристик труби Вентурі	47
3.4.7 Розрахунок регулювальних характеристик зрошувальної форсунки	49
Список рекомендованих джерел	50

ВСТУП

У сучасних умовах значно зростає потреба у кваліфікованих випускниках (фахівцях), які могли б грамотно вирішити виробничі завдання, запропонувати найбільш ефективні інженерні заходи щодо забезпечення захисту атмосферного повітря від забруднення. Усе це обумовлює необхідність вивчення дисципліни «Технології гідромеханічної очистки газів».

Навчальною програмою дисципліни передбачено проведення практичних занять, самостійна робота здобувача та виконання розрахунково-графічної роботи.

Методичні рекомендації складаються з трьох частин:

1. Розрахункові завдання, які здобувачі мають виконати під час практичних занять для закріплення набутих теоретичних навичок. Завдання складені так: спочатку надані теоретичні викладки, необхідні для вирішення завдання, потім вихідні дані за номером варіанта. Номер варіанта для кожного студента визначається викладачем.

2. Завдання до самостійної роботи. Передбачається, що під час підготовки до практичних занять та екзамену здобувач самостійно вивчає лекційний матеріал і ознайомлюється з додатковими джерелами інформації. Для контролю рівня засвоєння теоретичного матеріалу у цих методичних указівках наведені питання для самоконтролю.

3. Завдання до розрахунково-графічної роботи. Розрахунково-графічна робота є складовою самостійної роботи здобувача і має на меті закріплення теоретичних знань та практичних навичок із розрахунку апарату очищення (скрубера Вентурі) та допоміжного обладнання. Номер варіанта для кожного студента визначається викладачем.

1 РОЗРАХУНКОВІ ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

1.1 Фізичні основи мокрого очищення газів

Завдання 1. Визначення кількості часток пилу, вловлених за певний проміжок часу

Кількість часток, що вловлюється за одиницю часу при розпилуванні обсягу води, визначають за формулою (од/с):

$$N_t = \eta_z \frac{\pi d_k^2}{4} \omega_0 z,$$

де η_z – коефіцієнт захвату;

d_k – діаметр краплі води, м;

ω_0 – відносна швидкість рідини й газу, м/с;

z – запиленість газу, од/м³.

Відносна швидкість рідини і газу визначається залежно від того, як рухаються краплі води й пилу відносно одна одної.

У разі однонаправленого руху (газ і краплі рухаються в одному напрямку) $\omega_0 = \omega_n - \omega_в$.

У разі різнонаправленого руху (газ і краплі рухаються назустріч одне одному) $\omega_0 = \omega_n + \omega_в$.

Для розрахунку кількості вловлених часток за період часу необхідно знайти добуток з кількості часток N_t , вловлених за одиницю часу на загальний час пиловловлювання τ .

Таблиця 1.1 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	Напрямок руху	η_z	d_k , мм	$\omega_{п}$, м/с	$\omega_{в}$, м/с	z , од/м ³	τ , с
1	Різнонаправлений рух	0,92	0,1	25,0	5,0	1,5E + 07	45
2		0,75	0,1	25,0	5,0	1,0E + 08	15
3		0,95	1,0	12,0	3,5	1,8E + 06	10
4		0,85	1,0	15,0	6,2	2,0E + 05	25
5		0,80	1,0	10,5	5,8	3,5E + 05	10
6		0,65	1,0	12,8	4,0	4,6E + 06	20
7		0,75	0,1	14,0	4,8	2,1E + 07	30
8		0,68	0,2	16,0	3,5	3,2E + 06	40
9		0,58	0,5	12,5	2,6	1,2E + 06	60
10		0,75	1,0	18,0	5,5	8,5E + 04	80
11		0,60	1,0	25,0	3,5	7,7E + 05	45
12		0,65	1,5	22,0	4,2	5,6E + 03	80
13		0,78	1,5	18,0	1,9	5,5E + 04	30
14		0,92	0,8	9,8	5,5	2,1E + 04	300
15		0,75	0,9	13,0	6,8	9,5E + 05	10
16	Однонаправлений рух	0,68	0,2	16,0	3,5	3,2E + 06	40
17		0,58	0,5	12,5	2,6	1,2E + 06	60
18		0,75	1,0	18,0	5,5	8,5E + 04	80
19		0,60	1,0	25,0	3,5	7,7E + 05	45
20		0,65	1,5	22,0	4,2	5,6E + 03	80
21		0,78	1,5	18,0	1,9	5,5E + 04	30
22		0,92	0,8	9,8	5,5	2,1E + 04	300
23		0,75	0,9	13,0	6,8	9,5E + 05	10
24		0,92	0,1	25,0	5,0	1,5E + 07	45
25		0,75	0,1	25,0	5,0	1,0E + 08	15
26		0,95	1,0	12,0	3,5	1,8E + 06	10
27		0,85	1,0	15,0	6,2	2,0E + 05	25
28		0,80	1,0	10,5	5,8	3,5E + 05	10
29		0,65	1,0	12,8	4,0	4,6E + 06	20
30		0,75	0,1	14,0	4,8	2,1E + 07	30

Завдання 2. Визначення масової і об'ємної концентрації пилу

Масова концентрація C_m (кг/м³) визначається як добуток маси однієї частки пилу m_1 й запиленості газу z .

Масу однієї частки знаходять за формулою (кг):

$$m_1 = \frac{\pi d_q^3}{6} \rho_q,$$

де d_q – діаметр частки пилу, м;

ρ_q – щільність пилу, кг/м³.

Об'ємну концентрацію C_v (м³/м³) визначають як добуток об'єму однієї частки V_1 на запиленість газу z .

Об'єм однієї частки знаходять за формулою (м³)

$$V_1 = \frac{\pi d_q^3}{6}.$$

Таблиця 1.2 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	z , од/м ³	d_q , мм	ρ_q , кг/м ³
1	2	3	4
1	1,5E + 09	0,2	1,25
2	1,0E + 08	0,4	1,45
3	1,8E + 08	0,6	2,55
4	2,0E + 06	0,8	4,85
5	3,5E + 07	1,0	5,54
6	4,6E + 08	0,3	1,45
7	2,1E + 08	0,5	2,35
8	3,2E + 06	0,7	4,58
9	1,2E + 07	0,9	3,45
10	8,5E + 07	0,4	2,25
11	7,7E + 07	0,6	5,24
12	5,6E + 06	0,8	1,25
13	5,5E + 07	1,0	1,75
14	2,1E + 10	0,1	2,24
15	9,5E + 08	0,2	2,45

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
16	3,2E + 08	0,3	2,85
17	1,2E + 07	0,4	3,55
18	8,5E + 06	0,5	2,75
19	7,7E + 07	0,9	2,95
20	5,6E + 06	1,0	3,58
21	5,5E + 07	0,8	5,85
22	2,1E + 06	0,7	4,65
23	9,5E + 05	1,2	1,25
24	1,5E + 07	1,1	3,55
25	1,0E + 08	0,3	4,65
26	1,8E + 07	0,5	5,78
27	2,0E + 07	0,7	2,13
28	3,5E + 05	0,9	2,01
29	4,6E + 07	0,4	3,05
30	2,1E + 07	1,0	4,82

Завдання 3. Визначення кількості крапель, що утворюються при розпиленні об'єму води та поверхні міжфазного контакту між водою та газом

Визначення кількості крапель, що утворюються при розпиленні певного обсягу воду, проводять за формулою (од/с):

$$n_k = \frac{6Q_v}{\pi d_k^3},$$

де Q_v – витрата зрошуючої води, м³/с;

d_k – діаметр краплі води, м.

Поверхню міжфазного контакту F (м²) встановлюють як добуток площі поверхні однієї краплі води S на кількість крапель n_k .

Площу краплі визначають за формулою (м²):

$$S = \pi d_k^2.$$

Таблиця 1.3 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	Q _в , л/с	d _к , мм	Номер варіанта	Q _в , л/с	d _к , мм
1	1,0	0,6	16	1,6	1,5
2	1,1	0,5	17	1,8	1,7
3	1,5	0,4	18	2,1	0,4
4	1,6	1,5	19	0,1	0,8
5	2,0	0,8	20	0,5	1,2
6	2,2	1,1	21	0,8	0,6
7	2,5	1,2	22	0,9	0,9
8	0,5	1,0	23	1,2	1,2
9	0,8	1,6	24	1,5	1,5
10	0,4	1,2	25	0,4	0,6
11	0,9	1,2	26	0,3	0,9
12	1,0	1,6	27	1,1	1,3
13	1,1	0,8	28	2,5	2,0
14	1,3	1,1	29	0,9	1,2
15	1,5	1,3	30	1,3	1,5

1.2 Ефективність мокрих пиловловлювачів

Завдання 4. Визначення запиленості очищеного газу за допомогою енергетичного методу

Запиленість очищеного газу встановлюють за формулою (г/м³):

$$z_2 = z_1 (1 - \eta),$$

де z_1 – початкова запиленість газу, г/м³;

η – ступінь очищення, долі од.

Ступінь очищення газу згідно з енергетичним методом розрахунку мокрих пиловловлювачів визначають за формулою (долі од.):

$$\eta = 1 - \exp(-B \cdot K_q^x),$$

де B та X – константи, що залежать від фізико-хімічних властивостей пилу та дисперсного складу і визначаються експериментально. B і X для окремих видів пилу наведені у табл. 1.4;

K_q – сумарна енергія контакту, Па.

Таблиця 1.4 – Значення показників В та Х

Вид пилю	В	Х
Пил вагранок	$1,355 \times 10^{-2}$	0,621 0
Пил доменної печі	$6,61 \times 10^{-2}$	0,891
Пил вапневої печі	$6,5 \times 10^{-4}$	1,052 9
Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті	$1,565 \times 10^{-6}$	1,619
Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті	$1,74 \times 10^{-6}$	1,594
Зола димових газів ТЕС	$4,34 \times 10^{-3}$	0,3

Сумарну енергію контакту визначають за формулою (Па):

$$K_c = \Delta P_{an} + P_v (Q_v/Q_g),$$

де ΔP_{an} – гідравлічний опір апарату очистки, Па;

Q_v, Q_g – об'ємні витрати води і газу, м³/с;

P_v – тиск рідини, що розпилюється, Па.

Таблиця 1.5 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	$z_1, \text{г/м}^3$	$\Delta P_{ap}, \text{кПа}$	Q_v/Q_g	$P_v, \text{кПа}$	Тип пилю
1	2	3	4	5	6
1	30,00	6,50	0,005	400	Пил вагранок
2	50,00	0,40	0,002	500	Пил доменної печі
3	10,50	2,50	0,005	350	Пил вапневої печі
4	8,50	9,00	0,001	200	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
5	6,50	5,50	0,004	500	Пил мартенівських печей, що працюють на повітр. дутті
6	15,00	9,75	0,003	200	Пил вагранок
7	25,00	1,20	0,001	250	Пил доменної печі
8	5,25	3,75	0,002	175	Пил вапневої печі
9	4,25	7,50	0,001	100	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
10	3,25	8,25	0,002	250	Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4	5	6
11	37,50	6,12	0,006	500	Пил вагранок
12	62,50	0,50	0,004	300	Пил доменної печі
13	13,13	3,12	0,006	438	Пил вапневої печі
14	10,62	10,25	0,001	250	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
15	8,12	6,80	0,005	625	Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті
16	10,00	4,33	0,003	260	Пил вагранок
17	8,50	0,26	0,002	330	Пил доменної печі
18	7,50	1,66	0,003	230	Пил вапневої печі
19	5,60	6,20	0,001	130	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
20	4,30	6,50	0,006	300	Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті
21	8,55	4,20	0,005	448	Пил вагранок
22	56,00	1,35	0,002	560	Пил доменної печі
23	11,76	2,83	0,005	392	Пил вапневої печі
24	4,52	6,40	0,001	424	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
25	7,28	6,50	0,005	560	Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті
26	3,75	3,25	0,003	600	Пил вагранок
27	6,25	0,20	0,001	750	Пил доменної печі
28	1,31	1,25	0,003	525	Пил вапневої печі
29	1,06	4,50	0,001	300	Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті
30	1,01	5,00	0,002	750	Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті

1.4 Форсуночні скрубери

Завдання 6. Визначення ступеня очищення газу у форсуночних скруберах

Ступінь очищення газів у форсуночних скруберах визначають за формулою:

$$\eta = 1 - \exp\left(-\frac{3}{2}\eta_3 \frac{\omega_0 H}{\omega_k d_k} \cdot \frac{Q_{жс}}{Q_2}\right),$$

де η_3 – коефіцієнт захвату, частки од.;

ω_0 – відносна швидкість рідини й газу, м/с;

H – активна висота скрубера, м;

ω_k – швидкість краплі води, м/с;

d_k – діаметр краплі води, м;

$Q_{жс}/Q_2$ – питома витрата води, м³/м³.

Коефіцієнт захвату визначають залежно від питомої витрати води:

а) коли $Q_{жс}/Q_2$ строго дорівнює 2 л/м³:

$$\eta_3 = 1 - 0,15Stk^{-1,24},$$

де Stk – критерій Стокса.

б) коли $Q_{жс}/Q_2$ не дорівнює 2 л/м³:

$$\eta_3 = \frac{Stk^2}{(Stk + 0,35)^2}.$$

Критерій Стокса знаходять за формулою:

$$Stk = \frac{d_q^2 \omega_0 \rho_q}{18 \mu d_k},$$

де d_q – діаметр часток пилю, м;

ρ_q – щільність пилю, кг/м³;

μ – динамічна в'язкість, Нс/м².

Таблиця 1.6 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	$d_{\text{ч}}$, мкм	$\rho_{\text{ч}}$, кг/м ³	$\rho_{\text{г}}$, кг/м ³	$\omega_{\text{г}}$, м/с	$\mu_{\text{г}}$, Нс/м ²	$\omega_{\text{к}}$, м/с	$d_{\text{к}}$, мм	H, м	$Q_{\text{ж}}/Q_{\text{г}}$, л/м ³
1	10	1 200	1,29	3,5	2,2E – 05	5,5	1,0	1,5	2,5
2	15	1 200	1,45	4,2	2,2E – 05	6,2	1,2	2,0	3,0
3	20	1 200	1,29	2,5	2,2E – 05	4,8	1,5	3,0	3,5
4	25	1 200	1,45	1,9	2,2E – 05	3,5	2,0	3,5	4,0
5	30	1 200	2,15	4,0	2,5E – 05	4,2	2,5	4,0	4,5
6	21	2 400	3,25	3,5	2,5E – 05	5,1	0,8	1,5	5,0
7	16	2 400	0,85	2,8	2,5E – 05	6,2	1,0	2,0	2,5
8	13	2 400	1,65	3,7	2,5E – 05	5,4	1,2	2,5	3,0
9	21	2 400	2,25	2,8	2,8E – 05	3,5	1,0	1,5	3,5
10	17	2 400	3,14	3,5	2,8E – 05	4,1	1,5	2,5	4,0
11	15	3 200	2,87	4,5	2,8E – 05	3,9	1,2	1,8	4,5
12	12	3 200	4,12	3,0	2,8E – 05	4,2	1,1	2,0	5,0
13	14	3 200	1,02	2,6	2,8E – 05	2,9	1,3	1,5	2,5
14	11	3 200	1,22	3,2	1,9E – 05	4,3	1,5	2,5	3,0
15	13	3 200	3,16	2,7	1,7E – 05	3,8	1,2	1,8	3,5
16	9	4 500	1,29	3,5	2,2E – 05	5,5	1,0	1,5	4,0
17	11	4 500	1,45	4,2	2,2E – 05	6,2	1,2	2,0	4,5
18	8	4 500	1,29	2,5	2,2E – 05	4,8	1,5	3,0	5,0
19	14	4 500	1,45	1,9	2,2E – 05	3,5	2,0	3,5	2,5
20	12	4 500	2,15	4,0	2,5E – 05	4,2	2,5	4,0	3,0
21	17	1 500	3,25	3,5	2,5E – 05	5,1	1,5	2,8	3,5
22	30	1 200	0,85	3,8	2,5E – 05	6,2	1,7	2,0	4,0
23	30	1 500	1,65	3,7	2,5E – 05	5,4	2,0	3,6	4,5
24	20	1 500	2,25	2,8	2,8E – 05	5	1,5	3,5	3,5
25	10	1 500	3,14	3,5	2,8E – 05	4,1	1,8	4,0	2,5
26	15	1 500	2,87	4,5	2,8E – 05	3,9	2,0	3,0	3,0
27	20	1 500	4,12	3,0	2,8E – 05	4,2	1,1	2,0	3,5
28	17	1 500	1,02	2,6	2,8E – 05	2,9	1,3	1,5	4,0
29	12	1 500	1,22	3,2	1,9E – 05	4,3	1,5	2,5	4,5
30	16	1 500	3,16	3,7	1,7E – 05	4,5	1,5	3,0	5,0

1.5 Скрубери Вентурі

Завдання 6. Визначення діаметру крапель у скрубери Вентурі

Визначення розміру крапель, що утворюються у скрубери Вентурі в процесі подрібнення крапель води газовим потоком, можливе двома методами:

1. За формулою Нукіяма – Таназава (м):

$$d_{\kappa} = \frac{0,585 \cdot 10^{-3} \sqrt{\sigma}}{\omega_0 \sqrt{\rho_{\text{жс}}}} + 53,4 \left(\frac{\mu_{\text{жс}}}{\sqrt{\rho_{\text{жс}} \sigma}} \right)^{0,45} \left(\frac{Q_{\text{жс}}}{Q_z} \right)^{1,5},$$

де σ – коефіцієнт поверхневого натягнення, Н/м,

$\mu_{\text{жс}}$ – динамічна в'язкість, Нс/м²;

ω_0 – відносна швидкість рідини й газу, м/с;

$Q_{\text{жс}}/Q_z$ – питома витрата води, м³/м³.

Фізичні властивості води (σ , $\mu_{\text{жс}}$, $\rho_{\text{жс}}$) залежать від температури й наведені в таблиці 1.7.

2. За допомогою критерію Вебера

Крапля починає дробитися, якщо значення критерію Вебера (We) знаходиться у діапазоні від 5 до 12.

Діаметр краплі знаходять за формулою, отриманою з формули критерію Вебера (м).

$$d_{\kappa} = \frac{We \cdot \delta}{\rho_z \cdot \omega_0^2}.$$

Отримані за допомогою обох формул діаметри можуть відрізнятися тому, що обидві формули є експериментальними.

Таблиця 1.7 – Фізичні властивості води

t, °C	$\rho_{\text{ж}}, \text{кг/м}^3$	$\mu_{\text{ж}} \cdot 10^3, \text{Нс/м}^2$	$\sigma \cdot 10^3, \text{Н/м}$
10	999,73	1,307	74,22
15	999,13	1,138	73,49
20	998,23	1,002	72,75
25	997,07	0,894	71,97
30	995,67	0,800	71,18
35	994,06	0,719	70,48
40	992,24	0,653	69,73
50	988,07	0,547	67,99

Таблиця 1.8 – Вихідні дані до розрахунку

Номер варіанта	$\omega_{\text{к}}, \text{м/с}$	$\omega_{\text{г}}, \text{м/с}$	$t_{\text{ж}}, \text{°C}$	$Q_{\text{ж}}/Q_{\text{г}}, \text{л/м}^3$
1	2	3	4	5
1	0,5	170	10	0,2
2	4	165	15	0,2
3	3	155	20	0,2
4	3	160	25	1,0
5	2	150	30	1,4
6	2	140	35	1,1
7	1	170	40	0,5
8	1	160	50	0,2
9	2	150	20	0,2
10	2	140	25	0,3
11	1	170	30	0,4
12	1	160	35	0,5
13	2	170	40	0,6
14	4	165	50	0,2
15	3	155	10	0,2
16	3	160	15	1,0
17	1	160	20	0,2
18	1	150	25	0,3
19	2	140	30	0,4
20	2	170	35	0,5
21	1	160	40	0,6

Продовження таблиці 1.8

1	2	3	4	5
22	1	170	50	0,2
23	2	165	10	0,2
24	0,5	170	30	0,3
25	0,7	165	35	1,5
26	1,2	155	40	1,0
27	0,1	170	50	0,2
28	0,6	150	15	1,2
29	0,1	140	20	1,5
30	1	170	25	0,3

1.6 Апарати відцентрової дії

Завдання 7. Визначення витрати води на зрошення відцентрового скрубера й ступеня очистки.

Витрату води на зрошення відцентрового скрубера визначають за формулою (кг/с):

$$M_v = 0,14 \cdot \pi \cdot d_{скр},$$

де $d_{скр}$ – діаметр відцентрового скрубера.

Ступінь очистки у відцентровому скрубери знаходять за формулою

$$\eta = 100 - (100 - \eta_1) \cdot (d_{скр})^{1/2},$$

де η_1 – ступінь очистки у відцентровому скрубери діаметром 1 м;

$d_{скр}$ – діаметр скрубера, для якого визначається ступінь очистки.

Таблиця 1.9 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	$d_{скр}$, м	η_1 , %	Номер варіанта	$d_{скр}$, м	η_1 , %
1	2	3	4	5	6
1	2,0	90	16	2,0	90
2	0,8	75	17	0,8	92
3	1,0	78	18	1,0	94
4	1,2	80	19	1,2	96
5	1,0	82	20	1,0	98

Продовження таблиці 1.9

1	2	3	4	5	6
6	4,0	84	21	4,0	74
7	1,6	86	22	1,6	78
8	1,8	88	23	1,8	90
9	2,1	90	24	2,1	75
10	2,2	92	25	2,2	78
11	2,4	94	26	2,4	80
12	2,6	96	27	2,6	82
13	2,8	98	28	2,8	84
14	3,0	83	29	3,0	86
15	3,2	78	30	3,2	88

1.7 Апарати ударно-інерційної дії

Завдання 8. Визначення гідравлічного опору і ступеня очистки газів

Гідравлічний опір апаратів ударно-інерційної дії визначається за формулою (Па):

$$\Delta P = 10^4 \delta + 880 \sqrt{Q_2},$$

де δ – висота верхнього рівня води від нижньої кромки верхньої перегородки, м;

Q_2 – витрата газу на один метр довжини перегородки, м³ / с.

Ступінь очистки визначають за формулою:

$$\eta = \frac{1}{2} (\Phi(x) + 1),$$

де $\Phi(x)$ – функція від X .

$\Phi(x)$ знаходять за допомогою таблиці 1.10.

Параметр x визначають за формулою

$$x = \frac{\lg\left(\frac{d_m}{d_{50}}\right)}{\sqrt{\lg \delta_\eta^2 + \lg \delta_\eta^2}},$$

де d_m – медіанний розмір часток, мкм;

d_{50} – діаметр часток, що осаджується з ефективністю 50 %;

$lg \sigma_\eta$ – стандартне відхилення від функції розподілу парціальних коефіцієнтів очистки;

$lg \sigma_\sigma$ – середньоквадратичне відхилення у функції розподілу часток.

Дисперсний склад пилу задається двома параметрами: d_m і $lg \sigma_\sigma$.

Характеристика роботи апарату ударно-інерційної дії задається двома параметрами: d_{50} і $lg \sigma_\eta$ (табл. 1.11).

Таблиця 1.10 – Значення нормальної функції розподілу

x	$\Phi(x)$	x	$\Phi(x)$	x	$\Phi(x)$	x	$\Phi(x)$
—0,20	0,4207	0,04	0,5160	0,30	0,6179	0,56	0,7123
—0,18	0,4286	0,06	0,5239	0,32	0,6255	0,58	0,7190
—0,16	0,4364	0,08	0,5319	0,34	0,6331	0,60	0,7257
—0,14	0,4443	0,10	0,5398	0,36	0,6406	0,62	0,7324
—0,12	0,4522	0,12	0,5478	0,38	0,6480	0,64	0,7389
—0,10	0,4602	0,14	0,5557	0,40	0,6554	0,66	0,7454
—0,08	0,4681	0,16	0,5636	0,42	0,6628	0,68	0,7517
—0,06	0,4761	0,18	0,5714	0,44	0,6700	0,70	0,7580
—0,04	0,4840	0,20	0,5793	0,46	0,6772	0,72	0,7642
—0,02	0,4920	0,22	0,5871	0,48	0,6844	0,74	0,7703
—0,00	0,5000	0,24	0,5948	0,50	0,6915	0,76	0,7764
0,00	0,5000	0,26	0,6026	0,52	0,6985	0,78	0,7823
0,02	0,5080	0,28	0,6103	0,54	0,7054	0,80	0,7881

Таблиця 1.11 – Параметри, що характеризують роботу апарату ударно-інерційної дії

$\delta, \text{м}$	$d_{50}, \text{мкм}$	$lg \sigma_\eta$
0,04	1,5	0,3
0,08	1,5	0,24
0,20	1,5	0,17

Таблиця 1.12 – Вихідні дані до розрахунку

Номер варіанта	δ , мм	Q_r , (м ³ / ГОД)/м	d_m , МКМ	$lg\sigma_{\text{ч}}$
1	40	2 000	8,00	4,70
2	80	2 100	9,60	2,06
3	200	2 200	0,65	2,60
4	40	2 300	1,50	2,30
5	80	2 400	14,50	4,80
6	200	7 500	3,00	3,00
7	200	2 500	30,00	1,76
8	40	2 600	45,00	3,91
9	80	2 700	20,00	3,40
10	200	2 800	15,50	5,50
11	40	2 900	12,00	3,42
12	80	3 000	6,90	2,60
13	200	3 100	25,00	2,00
14	40	3 200	2,90	2,07
15	80	3 300	5,00	3,20
16	200	3 400	13,00	2,55
17	40	3 500	11,50	2,67
18	80	3 600	17,00	3,55
19	200	3 700	22,00	2,35
20	40	3 800	19,00	3,30
21	80	3 900	25,00	2,19
22	200	4 000	15,00	4,00
23	40	4 100	20,00	3,20
24	80	4 200	23,00	2,56
25	200	4 300	24,00	2,02
26	40	4 400	19,00	2,93
27	80	4 500	15,50	2,83
28	200	4 600	15,00	2,20
29	40	4 700	9,00	3,90
30	80	4 800	3,00	3,10

1.8 Барботажні пінні апарати

Завдання 9. Визначення відносної величини живого перерізу решітки

Відносну величину живого перерізу решітки визначають як відношення загальної площі отворів у решітці до загальної площі перерізу апарату ($\text{м}^2 / \text{м}^2$):

$$f_o = \frac{S_{\text{отв}}}{S_a} = \frac{d_{\text{отв}}^2}{d_a^2} n ,$$

де $d_{\text{отв}}$ – діаметр отворів решітки, м;

d_a – діаметр апарату, м;

n – кількість отворів у решітці, од.

Таблиця 1.13 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	$d_{\text{отв}}$, мм	d_a , м	n , од	Номер варіанта	$d_{\text{отв}}$, мм	d_a , м	n , од
1	4,0	1,8	50 000	16	4,0	1,8	44 600
2	3,5	1,6	38 500	17	4,0	2	39 800
3	2,8	1,2	28 000	18	6,0	2,2	45 600
4	4,5	2,2	40 000	19	5,5	2,4	43 800
5	6,0	2,6	32 000	20	4,8	2,6	54 600
6	5,5	1,8	35 000	21	5,0	2,6	58 600
7	4,5	2	38 000	22	3,6	1,8	60 500
8	5,5	2,2	41 000	23	3,8	2	65 800
9	3,5	1,9	43 000	24	4,5	2,2	59 600
10	6,0	2,6	45 000	25	2,5	1,5	75 300
11	6,0	1,8	47 000	26	5,8	2,6	49 900
12	3,8	2	51 200	27	3,0	1,8	53 600
13	4,0	2,2	62 300	28	3,2	2	49 500
14	4,2	2,4	61 400	29	3,4	2,2	52 600
15	4,0	2,6	58 400	30	3,5	2	54 300

Завдання 10. Визначення гідравлічного опору решітки й критичної швидкості газу

Гідравлічний опір решітки визначають за формулою (Па):

$$\Delta P = A^2 \cdot \rho_g \frac{\omega_g^2}{2 \cdot f_o^2} + \Delta P_\delta ,$$

де A – допоміжний коефіцієнт;

ρ_g – густина газу, кг/м³;

ω_g – швидкість газу, м/с;

f_o – площа живого перерізу решітки;

ΔP_δ – частка гідравлічного опору, обумовлена поверхневим натяжінням рідини, Па:

$$\Delta P_\delta = \frac{4\delta}{1,3d_o + 0,08d_o^2},$$

де δ – коефіцієнт поверхневого натяжіння, Н/м;

d_o – діаметр отворів у решітці, мм.

Допоміжний коефіцієнт A визначають за формулою

$$A = 38,8m^{0,7} \cdot Q_{жс}^{-0,57} \left(\frac{\rho_g}{\rho_{жс}}\right)^{0,35},$$

де $Q_{жс}$ – щільність зрошення, м³/м²с;

Швидкість, при якій відбувається перехід від пінного режиму до хвильового, тобто захлинення апарату (критична швидкість) визначають за формулою (м/с)

$$\omega_{кр} = 10^{\log \omega_{кр}},$$

$$\log \omega_{кр} = 1350 \frac{f_o^2 d_o}{A^2} + 0,154.$$

Таблиця 1.14 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	m, л/м ³	Q _{жс} , м ³ /м ² с	ρ_r , кг/м ³	$\rho_{жс}$, кг/м ³	f _o	δ , Н/м	d _o , мм	ω_r , м/с
1	0,5	1,20	1,100	1 000	0,25	0,081	5,0	2,0
2	0,4	0,96	1,290	999	0,25	0,073	4,0	2,0
3	0,5	1,20	1,210	988	0,26	0,071	3,5	1,0
4	0,6	1,44	1,190	1 150	0,21	0,080	2,8	1,2
5	0,4	0,96	1,150	1 200	0,17	0,082	4,5	1,4
6	0,5	1,20	1,120	1 250	0,17	0,075	6,0	1,6
7	0,6	1,44	1,050	1 300	0,33	0,059	5,5	1,8
8	0,4	0,96	1,000	1 350	0,19	0,058	4,5	2,0
9	0,5	1,20	0,980	1 120	0,26	0,08	5,5	2,2

Продовження таблиці 1.14

1	2	3	4	5	6	7	8	9
10	0,6	1,44	0,950	1 150	0,15	0,082	3,5	2,0
11	0,4	0,96	1,100	1 100	0,24	0,081	6,0	1,0
12	0,5	1,20	1,290	999	0,32	0,073	6,0	1,2
13	0,6	1,44	1,210	988	0,18	0,071	3,8	1,4
14	0,4	0,96	1,190	1 150	0,21	0,082	4,0	1,6
15	0,5	1,20	1,150	1 200	0,19	0,095	4,2	1,8
16	0,6	1,44	1,120	1 250	0,14	0,099	4,0	2,0
17	0,4	0,96	1,050	1 300	0,22	0,059	4,0	2,2
18	0,5	1,20	1,000	1 350	0,16	0,058	4,0	2,0
19	0,5	1,20	0,980	1 120	0,26	0,071	6,0	1,0
20	0,4	0,96	0,950	1 150	0,23	0,069	5,5	1,2
21	0,5	1,20	1,150	1 250	0,19	0,065	4,8	1,4
22	0,6	1,44	1,120	1 300	0,22	0,06	5,0	1,6
23	0,4	0,96	1,050	1 350	0,24	0,065	3,6	1,8
24	0,5	1,20	1,000	1 120	0,24	0,071	3,8	2,0
25	0,6	1,44	0,980	1 150	0,25	0,069	4,5	2,2
26	0,4	0,96	0,950	1 100	0,40	0,072	2,5	2,0
27	0,5	1,20	1,100	999	0,25	0,073	5,8	1,0
28	0,6	1,44	1,290	988	0,31	0,071	3,0	1,2
29	0,4	0,96	1,210	1 150	0,35	0,082	3,2	1,4
30	0,5	1,20	1,190	1 200	0,29	0,081	3,4	1,6

1.9 Методи сорбції

Завдання 11. Визначення ступеню очистки димового газу в абсорбері

Ступінь очистки димового газу в абсорбері визначається за формулою

$$\eta = \frac{y_1 - y_2}{y_1},$$

де y_1 – концентрація домішки на вході до апарату, г/м³;

y_2 – концентрація домішки на виході з апарату, г/м³.

Концентрація домішки на виході знаходиться за допомогою рівняння матеріального балансу:

$$Q_2 (y_1 - y_2) = Q_a (x_2 - x_1),$$

де Q_2 – витрата димового газу, м³/год;

Q_a – витрата зрошуючої рідини, м³/год;

x_1 – початкова концентрація домішки у воді, г/м³;

x_2 – кінцева концентрація домішки у воді, г/м³.

Таблиця 1.15 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	Q_r , м ³ /год	Q_a , м ³ /год	y_1 , мг/м ³	x_1 , г/м ³	x_2 , г/м ³
1	20 000	30	100	1	15
2	25 000	27	120	2	40
3	30 000	32	140	2	60
4	40 000	44	160	4	80
5	45 000	48	180	4	85
6	50 000	52	200	3	75
7	55 000	57	210	3	90
8	60 000	60	220	5	120
9	65 000	65	230	5	140
10	70 000	68	240	6	180
11	10 0000	120	150	5	100
12	90 000	108	180	7	150
13	80 000	96	210	9	120
14	70 000	84	240	12	160
15	60 000	72	270	13	200
16	50 000	60	300	15	160
17	40 000	48	315	17	180
18	30 000	36	330	19	210
19	20 000	24	345	21	220
20	19000	16	360	20	150
21	70 000	56	100	30	150
22	100 000	80	120	40	120
23	90 000	72	140	50	180

Продовження таблиці 1.15

1	2	3	4	5	6
24	80 000	64	160	18	130
25	70 000	56	180	24	110
26	60 000	48	200	26	80
27	50 000	40	210	30	210
28	40 000	32	220	34	130
29	30 000	24	230	38	250
30	20 000	16	240	42	195

Завдання 12. Визначення діаметру адсорбера

Діаметр адсорбера визначається за формулою (м):

$$D_a = \sqrt{\frac{4 \cdot Q_g}{\pi \omega \xi}},$$

де Q_g – витрата газу, м³/с;

ω – швидкість газу в шарі, м/с;

ξ – поруватість адсорбенту:

$$\xi = \frac{\rho_y - \rho_n}{\rho_y},$$

де ρ_y – удавана щільність адсорбента, кг/м³;

ρ_n – насипна щільність адсорбента, кг/м³.

Таблиця 1.16 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	Q_g , м ³ /год;	ω , м/с	ρ_y , кг/м ³	ρ_n , кг/м ³
1	2	3	4	5
1	1 100	1	1150	600
2	2 300	1,5	990	450
3	1 720	0,78	875	500
4	1 200	0,85	795	400
5	3 650	1,5	950	380
6	3 800	1,5	1110	600
7	1 000	0,69	1125	550
8	3 900	1,3	945	500

Продовження таблиці 1.16

1	2	3	4	5
9	1 470	0,5	850	400
10	880	0,6	790	380
11	750	1,5	790	400
12	2 550	0,8	1180	500
13	750	0,9	1250	600
14	3 950	1,5	1440	700
15	1 470	1,4	1650	800
16	2 550	1,3	1740	900
17	1 370	1,4	980	450
18	3 690	1,5	1250	550
19	3 080	0,9	1190	550
20	1 500	0,7	1460	750
21	950	1,5	1780	850
22	730	1,3	1750	600
23	2 500	1,2	1095	650
24	700	1,3	1490	700
25	3 950	1,4	1350	750
26	2 600	1,5	1210	650
27	750	1,3	1250	730
28	3 750	1,5	1650	900
29	850	0,5	950	550
30	3 300	0,9	1190	500

Завдання 13. Визначення мінімального теоретично необхідного обсягу адсорбенту.

Мінімальний теоретично необхідний обсяг адсорбенту визначається за формулою (м³)

$$V_{\min} = \frac{m}{\rho_n},$$

де m – маса адсорбенту, кг;

ρ_n – насипна щільність адсорбенту, кг/м³.

Масу адсорбенту знаходять виходячи з рівняння матеріального балансу адсорбера (кг):

$$m a_{\infty} = K_3 C_o Q_2 \tau,$$

де a_{∞} – статистична поглинальна здатність адсорбенту, кг/кг;

K_3 – коефіцієнт запасу; $K_3 = 1,1-1,2$;

C_o – концентрація домішки, кг/кг;

Q_2 – витрата газу, кг/м³;

τ – час, за який проходить виділення домішки, год.

Таблиця 1.17 – Вихідні дані для розрахунку

Номер варіанта	Q _г , м ³ /год	C _о , мг/м ³	τ, год	a _∞ , кг/кг	ρ _н , кг/м ³	K ₃
1	1 000	50	240	0,5	600	1,2
2	2 000	75	200	0,4	550	1,2
3	3 000	100	180	0,3	500	1,2
4	4 000	110	160	0,5	400	1,2
5	5 000	120	140	0,4	380	1,2
6	6 000	130	120	0,3	600	1,2
7	7 000	140	100	0,5	550	1,2
8	8 000	150	80	0,4	500	1,2
9	9 000	160	70	0,3	400	1,2
10	10 000	170	50	0,25	380	1,2
11	6 000	50	240	0,5	400	1,15
12	7 000	75	200	0,4	500	1,15
13	8 000	100	180	0,3	600	1,15
14	9 000	110	160	0,5	700	1,15
15	10 000	120	140	0,4	800	1,15
16	1 000	130	120	0,3	900	1,15
17	2 000	140	100	0,5	450	1,15
18	3 000	150	80	0,4	550	1,15
19	4 000	160	70	0,3	650	1,15
20	5 000	170	50	0,25	750	1,15
21	6 000	50	140	0,5	850	1,2
22	7 000	75	120	0,4	600	1,2
23	8 000	100	100	0,3	650	1,2

Продовження таблиці 1.17

1	2	3	4	5	6	7
24	9 000	110	80	0,5	700	1,2
25	10 000	120	70	0,4	750	1,2
26	1 000	130	50	0,3	800	1,2
27	2 000	140	240	0,5	850	1,2
28	3 000	150	200	0,4	900	1,2
29	4 000	160	180	0,3	550	1,2
30	5 000	170	160	0,25	500	1,2

2 ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Передбачається, що при підготовці до практичних занять, модульного та підсумкового контролю здобувач самостійно вивчає лекційний матеріал і ознайомлюється з додатковими джерелами інформації. Для контролю рівня засвоєння теоретичного матеріалу у даних методичних вказівках наведені питання до контролю рівня самостійної підготовки.

Тема 1. Пило- й газоочистка газів. Мокра (гідромеханічна) очистка газів
Фізичні основи мокрого очищення газів:

1. Призначення апаратів гідромеханічної очистки газів
2. Основні переваги апаратів мокрої очистки газів.
3. Основні недоліки апаратів мокрої очистки газів.
4. Дайте визначення гідрофільних і гідрофобних часток.
5. Поясніть, яким чином протікає процес уловлювання часток на плівці рідини.
6. Поясніть, яким чином протікає процес уловлювання часток краплинами рідини.
7. Поясніть, яким чином протікає процес уловлювання часток в режимі барботажу.

Тема 2. Ефективність мокрих пиловловлювачів:

1. Поясніть сутність енергетичного методу розрахунку мокрих пиловловлювачів.
2. Подайте та розкрийте формулу визначення ступеню очистки апарату за допомогою енергетичного методу.
3. Подайте та розкрийте формулу розрахунку енергетичного параметру

Тема 3. Тепло- і масообмін в мокрих пиловловювачах:

1. Опишіть процес випаровувального охолодження газу.
2. Опишіть процес конденсаційного охолодження газу.
3. Поясніть, яким чином протікає процес тепло- та масообміну краплини рідини, що знаходиться у гарячому газі.
4. Подайте словесне та формульне визначення рівняння теплового балансу.
4. Подайте словесне та формульне визначення рівняння масового балансу.

Тема 4. Форсуночні скрубери:

1. Призначення форсуночних скруберів
2. Будова та принцип дії форсуночних скруберів.
3. Наведіть основні технічні характеристики форсуночних скруберів.
4. Наведіть та розкрийте формулу визначення ступеню очистки у форсуночному скрубери.

Тема 5. Скрубери Вентурі. Апарати відцентрової дії:

1. Призначення, будова та принцип дії скруберів Вентурі.
2. Надайте та опишіть графік зміни швидкості газу, швидкості краплини та тиску по довжині труби Вентурі.
3. Наведіть головні технічні характеристики скруберів Вентурі.
4. Надайте класифікації скруберів Вентурі: за конфігурацією поперекового перетину; за площею поперекового перетину; за розміром гідравлічного тиску ; за способом подавання рідини.
5. Призначення апаратів відцентрової дії.
6. Будова та принцип дії апаратів відцентрової дії.
7. Наведіть основні технічні характеристики апаратів відцентрової дії
4. Надайте та розкрийте формулу визначення ступеню очистки в апаратах відцентрової дії.

Тема 6. Апарати ударно-інерційної дії. Барботажи пінні апарати:

1. Призначення та особливості апаратів ударно-інерційної дії.
2. Принцип дії апаратів ударно-інерційної дії.
3. Основні технічні характеристики апаратів ударно-інерційної дії.
4. Принципова схема апарату ударно-інерційної дії типу ПВМ.
5. Принципова схема ротоклону.
6. Призначення, будова та принцип дії барботажних пінних апаратів.
7. Основні параметри барботажних пінних апаратів.
8. Розрахунок загальної ефективності пиловловлювання у барботажному пінному апараті.

Тема 7. Обладнання для сепарації крапель з газового потоку. Обладнання для підводу та диспергування рідини:

1. Класифікація пристроїв для попередження бризкоуносу та сепарації крапель з газового потоку.
2. Будова та принцип дії гравітаційного каплевловлювача.
3. Принцип дії інерційних каплевловлювачів.
4. Будова та принцип дії колінного сепаратору.
5. Будова та принцип дії циклону-каплевловлювача.
6. Класифікація пристроїв для диспергування рідини.
7. Будова та принцип дії механічної форсунки.
8. Будова та принцип дії пневматичної форсунки.

Тема 8. Методи сорбції:

1. Опишіть технологію очистки газових викидів методом абсорбції?
2. Що є рушійною силою абсорбції?
3. Фактори, що визначають протікання процесу абсорбції
4. Вимоги до абсорбентів
5. Будова та принцип дії насадочної колони
6. Надайте та поясніть рівняння матеріального балансу абсорбера

7. Сутність методу адсорбції газових домішок з газової суміші.
8. У яких випадках використовують метод адсорбції
9. Види адсорбції
10. Фізична адсорбція
11. Хемосорбція
12. Що є основним параметром адсорбента і від чого він залежить?
13. Принципова схема адсорбера.

Тема 9. Термічне очищення газів. Каталітична очистка

1. Сутність процесу термічного очищення газів
2. Головні переваги термічного очищення газів.
3. Головні недоліки термічного очищення газів.
4. Будова, принцип дії та основні характеристики камери спалювання.
5. Сутність процесу каталітичної очистки газів.
6. Переваги та недоліки каталітичної очистки.
7. Основні вимоги до каталітичних реакторів.
8. Класифікація каталітичних реакторів.
9. Будова та принцип дії різних видів каталітичних реакторів.

Тема 10. Біохімічна очистка газів

1. Напрямки використання біохімічної очистки газів.
2. Будова та принцип дії біоскрубєрів.
3. Будова та принцип дії біофільтрів.

Тема 11. Зниження токсичних викидів від автотранспорту

1. Шляхи підвищення екологічних показників автомобілей.
2. Будова та принцип дії рідинного нейтралізатора.
3. Каталітична нейтралізація відпрацьованих газів ДВЗ.
4. Будова та принцип дії сажевих фільтрів.

3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ НА ТЕМУ «РОЗРАХУНОК СКРУБЕРА ВЕНТУРИ»

3.1 Загальні положення

Значний внесок у забруднення атмосферного повітря міст вносять викиди від стаціонарних джерел промислових підприємств, таких як котельні установки теплових електростанцій, пічні агрегати металургійних підприємств, цехів лиття, агрегати хімічної промисловості, машинобудування та інших видів виробництв. Головним заходом з захисту атмосфери від цих викидів є використання технічних засобів очищення димових газів.

Мета розрахунково-графічної роботи – засвоїти сучасні методики розробки технічних засобів і технологічних процесів очищення газів на прикладі скрубера Вентури.

3.2 Завдання до розрахунково-графічної роботи

Для виконання розрахунково-графічної роботи необхідні наступні данні, що визначають у залежності від номера варіанта (№).

1. Параметри димового газу:

- витрата $G_2 = 30 + 0,5N_0$ (кг/с);
- температура $t_{2l} = 295 + N_0$ ($^{\circ}\text{C}$);
- запиленість неочищеного газу $Z_1 = 5 + 0,1N_0$ (г/м³);
- необхідна запиленість очищеного газу $Z_2 = 0,1$ г/м³;
- густина газу при нормальних умовах $\rho_{2н} = 1,33$ кг/м³.

2. Параметри води, що використовується у системі очистки газу:

- температура $t_{6l} = 30 + N_0$ ($^{\circ}\text{C}$);
- тиск $P_6 = 0,5$ МПа.

Приймаємо, що витрата води на вході до системи газоочистки G_{6l} дорівнює витраті газу на вході G_2 .

3. Середнє значення атмосферного тиску в районі джерела викидів (барометричний тиск) $P_0 = 10^5 \text{Па}$

4. Характеристика джерела викидів (вид пилю або туману) – пил мартенівської печі, що працює на кисневому дутті.

3.3 Склад розрахунково-графічної роботи

Пояснювальна записка до РГР повинна містити:

– розрахунки з визначення параметрів димового газу до і після системи очистки, необхідного ступеню очистки, гідравлічного опору труби Вентурі і каплевловлювача, швидкості газу в горловині труби Вентурі, конструктивних параметрів труби Вентурі, каплевловлювача й форсунки;

– графіки регулювальних характеристик роботи труби Вентурі і зрошуючої форсунки, побудовані за допомогою MS Excel;

– розрахункові схеми труби Вентурі, каплевловлювача й зрошуючої форсунки.

Пояснювальна записка має таку структуру:

1. Титульний аркуш.
2. Вихідні данні до роботи.
3. Зміст.
4. Вступ.
5. Розрахункова частина.
6. Графік регулювальних характеристик труби Вентурі і зрошуючої форсунки.
7. Список джерел.

3.4 Послідовність виконання розрахунку

3.4.1 Розрахунок параметрів димового газу

Спочатку зробимо розрахунок допоміжних параметрів: густини й об'ємної витрати газу.

Густина газів на вході до скрубера ($\text{кг}/\text{м}^3$):

$$\rho_{z1} = \frac{\rho_{zn}(P_6 - P_{z1})273}{101325(273 + t_{z1})},$$

де P_6 – барометричний тиск, Па;

t_{z1} – температура газу перед трубою Вентурі, $^{\circ}\text{C}$;

P_{z1} – розрідження в газоході перед трубою Вентурі, Па. Задають попередньо 10^4 Па, в подальшому уточнюють у процесі розрахунку.

Об'ємна витрата газу на вході в трубу Вентурі ($\text{м}^3/\text{с}$) визначається за формулою:

$$Q_{z1} = \frac{G_z}{\rho_{z1}},$$

де G_z – масова витрата газу на вході в трубу Вентурі, $\text{кг}/\text{с}$.

Після розрахунку додаткових параметрів виконується розрахунок температури на виході з труби Вентурі t_{g2} .

Подальший розрахунок ведемо на основі закону збереження енергії. При цьому викидами тепла в навколишнє середовище через стінки обладнання можна знехтувати.

Тобто $q_1 = q_2$,

де q_1 – кількість тепла, що вноситься сухим газом і зрошуючою водою на вході в трубу Вентурі, $\text{кДж}/\text{с}$ (припускаємо, що на газоочистку подається сухий газ, тому до розрахунку q_1 не включаємо кількість тепла, що вноситься з парою);

q_2 – кількість тепла, що виноситься сухим газом, водою і водяною парою, що міститься в газі, зі скрубера Вентурі, $\text{кДж}/\text{с}$.

$$q_1 = q_{c21} + q_{\delta 1},$$

$$q_2 = q_{c22} + q_{\delta 2} + q_{n2}.$$

Кількість тепла, що вноситься сухим газом у скрубєр (кДж/с) визначається за формулою:

$$q_{c21} = C_{p2} G_2 t_{21},$$

де C_{p2} – теплоємність димового газу (близького за хімічним складом до повітря), кДж/кг град ($C_{pr} = 1$ кДж/кг град);

G_2 – масова витрата димового газу (сухого) на вході в систему очистки, кг/с;

t_{21} – температура газу на вході в трубу Вентурі, °С.

Кількість тепла, що вноситься зі зрошуючою водою в скрубєр (кДж/с):

$$q_{\delta 1} = C_6 G_{61} t_{61},$$

де C_6 – теплоємність води, що подається на зрошення в трубу Вентурі, кДж/кг град, $C_6 = 4,19$ кДж/кг град;

G_{61} – витрата води, що подається на зрошення в трубу Вентурі, кг/с.

Приймаємо $G_{61} = G_2$.

Подальший розрахунок ведемо методом послідовного наближення. Задаємо значення температури газу на виході зі скрубєра t_{22} , вважаючи, що парогазорідинна суміш на виході з труби Вентурі знаходиться в стані термодинамічної рівноваги. Рекомендують попередньо обирати температуру в діапазоні від 47 до 52 °С.

Будемо вважати, що $t_{22} = t_{62}$. Парціальний тиск водяної пари $P_{парц}$ залежно від температури визначають згідно з таблицею 3.1.

Таблиця 3. 1 – Залежність парціального тиску від температури газу

t_{22} , °С	$P_{парц}$, кПа	t_{22} , °С	$P_{парц}$, кПа	t_{22} , °С	$P_{парц}$, кПа	t_{22} , °С	$P_{парц}$, кПа
39	7,01	44	9,3	49	12,0	54	15,3
40	7,5	45	9,8	50	12,6	55	16,1
41	7,9	46	10,3	51	13,2	56	16,8
42	8,4	47	10,8	52	13,9	57	17,7
43	8,8	48	11,4	53	14,6	58	18,5

Вологість газів (концентрація водяної пари, віднесена до одиниці маси сухого газу):

$$d = \frac{0,804 P_{\text{парц}}}{(P - P_{\text{парц}}) \rho_{\text{гн}}},$$

де P – атмосферний тиск газу, Па.

Витрата водяної пари, що міститься на виході зі скрубера (кг/с):

$$G_n = G_2 d.$$

Витрату води на виході зі скрубера Вентурі визначаємо з рівняння матеріального балансу (кг/с):

$$G_{62} = G_{61} - G_2 d.$$

Визначаємо кількість тепла, що виноситься зі скрубера з сухим газом (кДж/с):

$$q_{c2} = C_{p2} G_2 t_{22},$$

де t_{22} – температура газу на виході зі скрубера Вентурі, °С.

Кількість тепла, що виноситься зі скрубера з витікаючою водою (кДж/с):

$$q_{62} = C_6 G_{62} t_{62},$$

де t_{62} – температура води, що виходить зі скрубера, °С;

G_{62} – витрата води, що виходить зі скрубера Вентурі, кг/с.

Кількість тепла, що виноситься зі скрубера з водяною парою, що міститься в газі (кДж/с):

$$q_{n2} = i_n G_n,$$

де i_n – ентальпія водяної пари, що міститься на виході зі скрубера, кДж/кг:

$$i_n = 2501 + 1,93 t_{22}.$$

При правильно заданій температурі t_{22} значення q_1 та q_2 відрізняються не більше ніж на 5 %. Для визначення цієї різниці розраховують розмір відносного відхилення:

$$\delta = \frac{|q_1 - q_2|}{q_1} 100\% \leq 5\% .$$

Якщо $\delta > 5\%$, необхідно задати нове значення t_{22} і повторити розрахунок, зважаючи на те, що:

- $q_1 > q_2$, нове значення $t_{22}^1 > t_{22}$;
- $q_1 < q_2$, нове значення $t_{22}^1 < t_{22}$.

3.4.2 Розрахунок скрубера Вентурі

Спочатку розрахуємо допоміжні параметри: фактичну густину газу й об'ємну витрату газу на виході.

Фактична густина вологого газу на виході зі скрубера (кг/м^3) визначається за формулою:

$$\rho_{22} = \frac{2,17 \cdot 10^{-3} (1+d) (P_6 \pm P_{22})}{\left(\frac{0,804}{\rho_{2H}} + d\right) (273 + t_{22})},$$

де P_6 – барометричний тиск, Па;

P_{22} – надлишковий тиск (розрідження) в газоході на виході зі скрубера, Па.

У нашому випадку значенням P_{22} із-за незначного аеродинамічного опору ділянки газоходу від скрубера до виходу з димової труби можна знехтувати, тобто $P_{22} = 0$ Па.

Об'ємна витрата газу на виході зі скрубера ($\text{м}^3/\text{с}$) визначається за формулою:

$$Q_{22} = \frac{G_z (1+d)}{\rho_{22}}.$$

Необхідний ступінь очистки запиленого газу визначається за формулою:

$$\eta = \frac{z_1 - z_2}{z_1},$$

де z_1 – запиленість неочищеного газу, г/м^3 ;

z_2 – запиленість очищеного газу (при нормальних умовах), г/м^3 .

Скористаємось енергетичним методом розрахунку пиловловлювачів. Залежність між ступенем очистки газу й витратами енергії відображається формулою

$$\eta = 1 - \exp(-B K_q^X),$$

де B, X – безрозмірні параметри;

K_q – сумарна енергія контакту фаз, Дж/м³.

Підбираємо параметри B і X для заданого виду пилу, що є функцією дисперсного складу, щільності, форми часток і інших властивостей пилу. Наближені значення B і X можна визначити, користуючись таблицею 3.2.

Таблиця 3.2 – Параметри, що використовують для розрахунку ступеню очистки за допомогою енергетичного методу

Вид пилу	B	X
Пил вагранок	$1,355 \times 10^{-2}$	0,6210
Пил доменної печі	$6,61 \times 10^{-2}$	0,891
Пил вапневої печі	$6,5 \times 10^{-4}$	1,0529
Пил мартенівських печей, що працюють на кисневому дутті	$1,565 \times 10^{-6}$	1,619
Пил мартенівських печей, що працюють на повітряному дутті	$1,74 \times 10^{-6}$	1,594
Зола димових газів ТЕС	$4,34 \times 10^{-3}$	0,3

Сумарну енергію контакту, необхідну для досягнення заданого ступеню очистки, визначаємо виходячи з рівняння ступеню очистки (Дж/м³):

$$K_q = \exp\left(\frac{\ln \frac{-\ln(1-\eta)}{B}}{x}\right).$$

У скрубєрі Вентурі сумарна енергія контакту витрачається на подолання гідравлічного опору апарату й розпилення зрошувальної води і визначається за формулою

$$K_q = \Delta P_{скр} + P_{в1} \left(\frac{Q_{в1}}{Q_{г1}}\right),$$

де $\Delta P_{скр}$ – гідравлічний опір скрубера, що складається з гідравлічного опору труби Вентурі і каплевловлювача, Па;

$Q_{в1}, Q_{г1}$ – об’ємні витрати води й газу на вході в скрубер, м³/с;

$P_{в1}$ – тиск рідини, що розпилюється, Па.

$$P_{в1} = P_{в} - \rho_{в} g H,$$

де H – висота розташування зрошувальної форсунки над рівнем землі.

Приймаємо H в межах 5–20 м.

Розв’язуючи рівняння для розрахунку $K_{ч}$, розраховуємо гідравлічний опір скрубера (Па) за формулою:

$$\Delta P_{скр} = K_{ч} - P_{в1} \left(\frac{Q_{в1}}{Q_{г1}} \right) .$$

Об’ємну витрату води визначаємо за формулою (м³/с):

$$Q_{в1} = \frac{G_{в1}}{\rho_{в}} .$$

Враховуючи, що $\Delta P_{скр} = \Delta P_{ТВ} + \Delta P_{капл}$,

де $\Delta P_{ТВ}$ – гідравлічний опір труби Вентурі, Па;

$\Delta P_{капл}$ – гідравлічний опір каплевловлювача, Па.

Гідравлічний опір труби Вентурі дорівнює

$$\Delta P_{ТВ} = \Delta P_{скр} - \Delta P_{капл} .$$

Гідравлічний опір каплевловлювача визначаємо за формулою:

$$\Delta P_{капл} = \xi_{капл} \cdot \rho_{г2} \cdot \frac{\omega_{ан}^2}{2} ,$$

де $\xi_{капл}$ – коефіцієнт гідравлічного опору каплевловлювача (для каплевловлювача малогабаритного прямооточного циклону $\xi_{капл}$ приймаємо рівним 18);

$\omega_{ан}$ – швидкість газу в апараті (рекомендується приймати в межах 4,5–5,5 м/с).

Знаходимо швидкість газу в горловині труби Вентурі, що забезпечує її гідравлічний опір $\Delta P_{ТВ}$. Розрахунок ведуть методом послідовного наближення.

Задаємо значення швидкості газу $\omega_{г}$ в межах 50–170 м/с.

Розраховуємо гідравлічний опір труби Вентурі при заданій швидкості (Па):

$$\Delta P_{TB} = \Delta P_2 + \Delta P_6,$$

де ΔP_2 – частка гідравлічного опору, що обумовлена рухом газів, Па;

ΔP_6 – частка гідравлічного опору, що обумовлена введенням зрошувальної рідини, Па.

$$\Delta P_2 = \xi_2 \cdot \rho_{г2} \cdot \frac{\omega_2^2}{2},$$

де ξ_2 – коефіцієнт гідравлічного опору сухої труби Вентурі.

Частка гідравлічного опору, що обумовлена введенням зрошувальної рідини, дорівнює:

$$\xi_2 = 0,165 + 0,034 \frac{l_2}{d_2} (0,06 + 0,28 \frac{l_2}{d_2}) M,$$

де $\frac{l_2}{d_2}$ – відношення довжини до діаметру горловини труби Вентурі, задають у межах від 1,5 до 3;

M – число Маха:

$$M = \frac{\omega_2}{\omega_{зв}},$$

де $\omega_{зв}$ – швидкість звука в газі, м/с;

$$\omega_{зв} = \sqrt{2 \frac{K}{K+1}} \sqrt{\frac{RT}{Mr}},$$

де K – коефіцієнт адіабати для повітря (Па); $K = 1,4$.

Mr – молярна маса повітря; приймаємо $Mr = 29$.

Частка гідравлічного опору, що обумовлена введенням зрошувальної рідини (Па) визначається за формулою

$$\Delta P_6 = \xi_6 \cdot \rho_6 \cdot m \cdot \frac{\omega_2^2}{2},$$

де m – питома витрата зрошувальної рідини:

$$m = \frac{Q_{\epsilon 1}}{Q_{z 1}},$$

ξ_{ϵ} – коефіцієнт гідравлічного опору, обумовленого введенням зрошувальної рідини:

$$\xi_{\epsilon} = 0,63 \xi_z m^{-0,3},$$

ρ_{ϵ} – густина зрошувальної рідини, кг/м³.

Якщо значення отриманого гідравлічного опору труби Вентурі при заданій швидкості співпадає з раніше знайденим, то

$$\delta = \frac{|\Delta P_{m\epsilon} - \Delta P'_{m\epsilon}|}{\Delta P_{m\epsilon}} 100\% \leq 5\%,$$

(тобто різниця складає не більше 5 %). Будемо вважати, що швидкість газу в горловині труби Вентурі підібрано правильно.

У разі, якщо $\Delta P_{TB}' > \Delta P_{TB}$, задаємо нове значення швидкості газу в горловині, що менше за попереднє.

У разі, якщо $\Delta P_{TB}' < \Delta P_{TB}$, задаємо нове значення швидкості газу в горловині, що більше за попереднє.

3.4.3 Розрахунок конструктивних параметрів скрубера Вентурі

Конструктивні параметри труби Вентурі можна визначити, користуючись розрахунковою схемою (рис. 3.1) і такими співвідношеннями:

- швидкість газу на вході в конфузур $\omega_{\kappa} = 15\text{--}20$ м/с;
- кут звуження конфузору $\alpha_{\kappa} = 25\text{--}28^{\circ}$;
- швидкість газу на виході з дифузору $\omega_{\delta} = 15\text{--}20$ м/с;
- кут розкриття дифузору $\alpha_{\delta} = 6\text{--}7^{\circ}$.

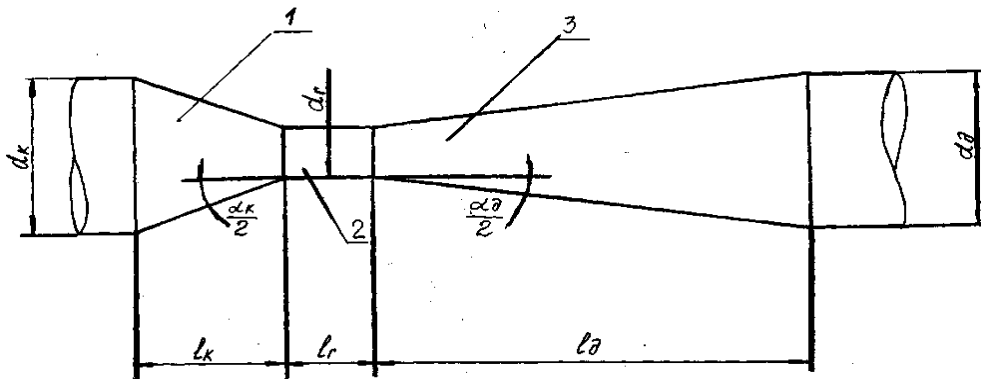

Рисунок 3.1 – Розрахункова схема труби Вентурі:

1 – конфузор; 2 – горловина; 3 – дифузор; l_k, l_r, l_d – довжини відповідно конфузора, горловини й дифузора; d_k, d_r, d_d – діаметри, відповідно, конфузора, горловини й дифузора; $\alpha_k/2, \alpha_d/2$ – половина кута, відповідно, звуження конфузору й розкриття дифузору

Діаметр горловини труби Вентурі визначаємо за формулою (м):

$$d_r = \sqrt{\frac{4F_r}{\pi}},$$

де F_r – площа перетину горловини труби Вентурі, м²;

$$F_r = \frac{Q_{r2}}{\omega_r}.$$

Діаметр конфузора труби Вентурі визначають за формулою (м):

$$d_k = \sqrt{\frac{4F_k}{\pi}},$$

де F_k – площа перетину конфузора труби Вентурі, м²

$$F_k = \frac{Q_{k1}}{\omega_k}.$$

Діаметр дифузора труби Вентурі визначають за формулою (м):

$$d_d = \sqrt{\frac{4F_d}{\pi}},$$

де F_d – площа перетину дифузора труби Вентурі, м²

$$F_{\partial} = \frac{Q_{z2}}{\omega_{\partial}} .$$

Довжину труби Вентурі визначають за формулою (м):

$$l_{TB} = l_k + l_2 + l_{\partial} ,$$

де l_k , l_2 , l_{∂} – довжини, відповідно, конфузора, горловини й дифузора, м.

Довжину конфузора знаходять за формулою (м):

$$l_k = \frac{d_k - d_2}{2 \operatorname{tg} \left(\frac{\alpha_k}{2} \right)} ,$$

Довжина горловини l_2 визначається з раніше заданого співвідношення $\frac{l_2}{d_2}$ (див. розрахунок. ξ_2)

Довжину дифузора знаходять за формулою (м):

$$l_{\partial} = \frac{d_{\partial} - d_2}{2 \operatorname{tg} \left(\frac{\alpha_{\partial}}{2} \right)} .$$

3.4.4 Визначення конструктивних параметрів краплевловлювача

Конструктивні параметри краплевловлювача можна визначити, користуючись розрахунковою схемою (рис. 3.2) і відповідними співвідношеннями.

Діаметр краплевловлювача визначають за формулою (м):

$$d_{\text{капл}} = \sqrt{\frac{4F_{\text{капл}}}{\pi}} ,$$

де F_k – площа перетину краплевловлювача, м²

$$F_k = \frac{Q_{z2}}{\omega_{\text{ан}}} .$$

Висоту каплевловлювача визначають за формулою (м):

$$h_{\text{капл}} = 1,5 d_{\text{капл}} .$$

Швидкість газу у вхідному патрубці $\omega_{\text{вх}} = 25$ м/с.

Відношення висоти до ширини вхідного патрубка $a/b = 3$.

Співвідношення площ вхідного і вихідного патрубків складає

$$\frac{F_{вих}}{F_{вх}} = 1,7.$$

Площу вхідного патрубка визначають за формулою (м²):

$$F_{вх} = \frac{Q_{с2}}{\omega_{вх}}.$$

Площу вихідного патрубка визначаємо виходячи з вищезазначених співвідношень площ патрубків.

Діаметр вихідного патрубка визначають за формулою (м):

$$d_{вих} = \sqrt{\frac{4F_{вих}}{\pi}}.$$

Відстань між вихідним патрубком і верхньою кришкою краплевловлювача (м) дорівнює $c = 0,1 d_{капл.}$

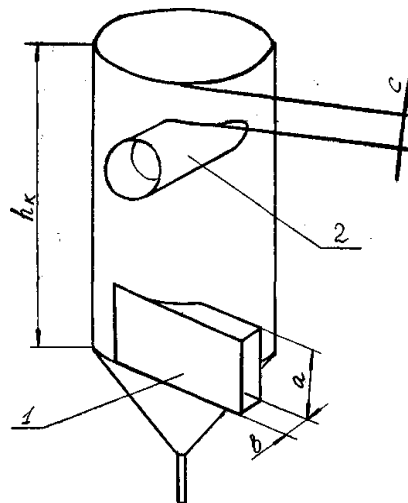

Рисунок 3.2 – Розрахункова схема краплевловлювача:

1 – вхідний патрубок; 2 – вихідний патрубок; $h_{капл}$ – висота краплевловлювача;
 a, b – габарити вхідного патрубка; c – відстань від вихідного патрубка до
кришки краплевловлювача

3.4.5 Розрахунок зрошуючої форсунки

У якості пристрою для зрошування в апаратах мокрої очистки газів найбільш часто використовується тангенційна форсунка, якій притаманні простота та надійність у роботі. Її розрахункова схема надана на рисунку 3.3.

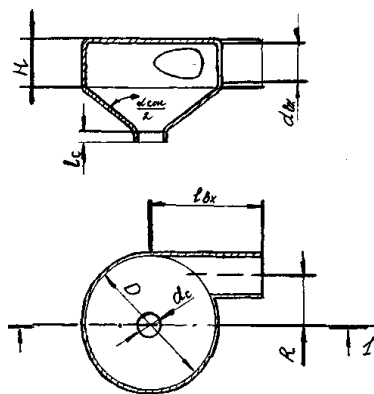

Рисунок 3.3 – Розрахункова схема форсунки:

d_c – діаметр сопла; d_{ex} – діаметр вхідного патрубка; R – ексцентриситет форсунки; D – внутрішній діаметр камери закручування; l_{ex} – довжина вхідного патрубка; H – висота камери закручування; l_c – довжина сопла; $\alpha_{кон}$ – кут конусності на вході до сопла

Задаємо кут розкриття факела α в інтервалі $60-90^0$.

За допомогою графіка (рис. 3.4) визначаємо геометричну характеристику форсунки A , коефіцієнт витрати ξ і коефіцієнт заповнення сопла φ .

Діаметр сопла визначають за формулою (м):

$$d_c = \sqrt{\frac{4 \cdot Q_{г1}}{\pi \cdot \xi \cdot \sqrt{\frac{2 \cdot P_{г1}}{\rho_г}}}}$$

Швидкість витікання води з форсунки визначають за формулою (м/с):

$$\omega\varphi = \frac{4 \cdot Q_{г1}}{\pi \cdot d_c^2 \cdot \varphi}$$

Задаємо з конструктивних міркувань діаметр вхідного патрубка d_{ex} . При цьому швидкість води у ньому повинна знаходитись у межах 0,5–2,5 м/с.

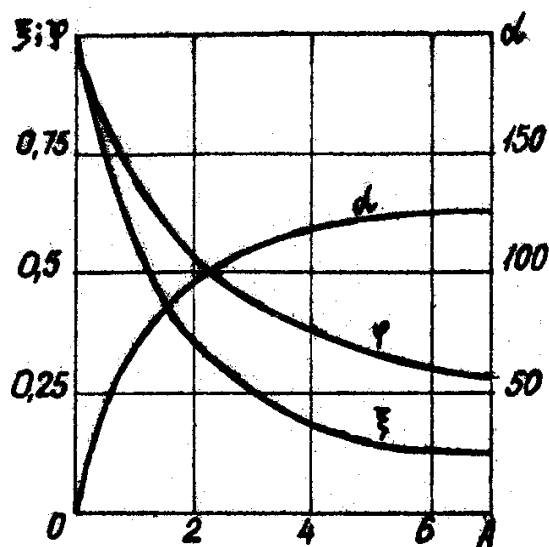

Рисунок 3.4 – Залежність параметрів форсунки від геометричної характеристики A

Площа перерізу вхідного патрубку визначають за формулою (м²)

$$S_{ex} = \frac{Q_{e1}}{\omega_{ex}}.$$

Діаметр вхідного патрубку визначають за формулою (м)

$$d_{ex} = \sqrt{\frac{4S_{ex}}{\pi}}.$$

Ексцентриситет форсунки визначають за формулою (м)

$$R = \frac{2AS_{ex}}{\pi \cdot d_c}.$$

Внутрішній діаметр камери закручування визначають за формулою (м)

$$D = 2R + d_{ex}.$$

Висоту камери закручування визначають за формулою (м)

$$H = 1,2 d_{ex}.$$

Довжину вхідного патрубку визначаємо за формулою (м): $l_{ex} = (2-3) d_{ex}$.

Довжину сопла визначаємо за формулою (м): $l_c = (0,1-0,2) d_{ex}$.

Кут конусності на вході до сопла $\alpha_{кон}$ приймаємо в інтервалі 90–120°.

3.4.6 Розрахунок регулювальних характеристик труби Вентурі

Характеристика труби Вентурі представляє собою залежність гідравлічного опору труби Вентурі ΔP_{TB} й ступеня очистки газів η від витрати газу Q_{z1} :

1. Залежність гідравлічного опору від витрати газу:

Гідравлічний опір труби Вентурі визначають за формулою:

$$\Delta P_{TB} = \Delta P_z + \Delta P_v.$$

Частку гідравлічного опору, обумовлену рухом газів, визначаємо так

$$\Delta P_z = \xi_z \cdot \rho_{z2} \cdot \frac{\omega_z^2}{2},$$

Частку гідравлічного опору, обумовлену введенням зрошувальної рідини, визначаємо за формулою

$$\Delta P_v = \xi_v \cdot \rho_v \cdot \frac{Q_v}{Q_{z1}} \cdot \frac{\omega_z^2}{2}.$$

Оскільки в формулах присутні показники, що не залежать від витрати газу, зробимо наступну заміну:

$$C_1 = \xi_z \cdot \frac{\rho_{z2}}{2}, \quad C_2 = \xi_v \cdot \rho_v \cdot \frac{Q_v}{2}.$$

Підставляючи отримані коефіцієнти в формулу ΔP_{TB} , отримуємо таку формулу (Па):

$$\Delta P_{TB} = C_1 \omega_z^2 + C_2 \frac{\omega_z^2}{Q_{z1}}.$$

Розраховуємо гідравлічний опір у трьох точках. Маючи ці дані, можна побудувати першу частину графіка – залежність гідравлічного опору труби Вентурі від витрати газу.

Для цього:

– у першій точці приймаємо $Q_{z1(m.1)} = 0,5Q_{z1}$; $\omega_{z(m.1)} = 0,5\omega_z$, відповідно формула для розрахунку гідравлічного опору буде мати такий вигляд:

$$\Delta P_{TB(m.1)} = C_1 \omega_{z(m.1)}^2 + C_2 \frac{\omega_{z(m.1)}^2}{Q_{z1(m.1)}};$$

– у другій точці приймаємо $Q_{z1(m.2)} = Q_{z1}$; $\omega_{z(m.2)} = \omega_z$, відповідно і $\Delta P_{TB(m.2)} = \Delta P_{TB}$;

– у третій точці $Q_{z1(m.3)} = 1,5Q_{z1}$; $\omega_{z(m.3)} = 1,5\omega_z$, відповідно формула для розрахунку гідравлічного опору буде мати вигляд:

$$\Delta P_{TB(m.3)} = C_1 \omega_{z(m.3)}^2 + C_2 \frac{\omega_{z(m.3)}^2}{Q_{z1(m.3)}}$$

2. Залежність ступеня очистки від витрати газу.

Для того щоб побудувати залежність ступеня очистки від витрати газу, також визначаємо ступінь очистки в трьох точках.

Для цього:

у першій точці:

– приймаємо $Q_{z1(m.1)} = 0,5Q_{z1}$; $\omega_{z(m.1)} = 0,5\omega_z$;

– розраховуємо попередньо гідравлічний опір скрубера за формулою:

$$\Delta P_{скр(m.1)} = \Delta P_{TB(m.1)} + \xi_{капл} \cdot \rho_{z2} \frac{(0,5\omega_{ann})^2}{2};$$

- розраховуємо ступінь очистки за формулою:

$$\eta(m.1) = 1 - \exp(-B \cdot (\Delta P_{скр(m.1)} + P_{в} \frac{Q_{z1}}{Q_{z1(m.1)}})^X).$$

у другій точці: приймаємо $Q_{z1(m.2)} = Q_{z1}$; $\omega_{z(m.2)} = \omega_z$, відповідно і $\eta(m.2) = \eta$;

у третій точці:

– приймаємо $Q_{z1(m.3)} = 1,5Q_{z1}$; $\omega_{z(m.3)} = 1,5\omega_z$;

– розраховуємо попередньо гідравлічний опір скрубера за формулою:

$$\Delta P_{скр(m.3)} = \Delta P_{TB(m.3)} + \xi_{капл} \cdot \rho_{z2} \frac{(1,5\omega_{ann})^2}{2};$$

– розраховуємо ступінь очистки за формулою:

$$\eta(m.3) = 1 - \exp(-B \cdot (\Delta P_{скр(m.3)} + P_{в} \frac{Q_{z1}}{Q_{z1(m.3)}})^X).$$

Характеристику будують графічно в таких координатах:

- вісь абсцис – об'ємна витрата газу;
- перша вісь ординат – значення гідравлічного опору труби Вентурі;
- друга вісь ординат – значення ступеню очистки газів.

3.4.7 Розрахунок регульовальних характеристик зрошувальної форсунки

Характеристикою зрошувальної форсунки є залежність витрати зрошуючої рідини Q_{e1} від перепаду тиску P_e .

Для побудови графіка залежності використовуємо наступну формулу для визначення Q_{e1} , яку отримуємо з формули для визначення діаметра сопла:

$$Q_{e1} = \frac{d_c \cdot \pi \cdot \xi \sqrt{\frac{2 \cdot P_e}{\rho_e}}}{4} .$$

Для побудови графіка необхідно розрахувати три значення витрати води при $P_{e(m.1)} = P_e$, $P_{e(m.2)} = 0,5P_e$, $P_{e(m.3)} = 0,25P_e$.

Характеристика будується графічно в координатах: вісь абсцис – перепад тиску P_e , вісь ординат – витрата води Q_{e1} .

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Экология города / Под ред. Ф. В. Стольберга. – Киев : Либра, 2000. – 464 с.
2. Справочник по пыле- и золоулавливанию / Под ред. А. А. Русанова. – М. : Энергия, 1982. – 296 с.
3. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища : навчальний посібник / В. С. Джигирей. – Київ : Знання, 2002. – 203 с.
4. Ратушняк Г. С. Технічні засоби очищення газових викидів : навч. посіб. / Г. С. Ратушняк, О. Г. Лялюк. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 158 с.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять, організації самостійної роботи
і виконання розрахунково-графічної роботи
з навчальної дисципліни

«ТЕХНОЛОГІЇ ГІДРОМЕХАНІЧНОЇ ОЧИСТКИ ГАЗІВ»

(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 183 – Технології захисту навколишнього середовища)

Укладачі: **БЕКЕТОВ** Володимир Єгорович,
ЛОМАКІНА Ольга Сергіївна

Відповідальний за випуск *Д. В. Дядін*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *О. С. Ломакіна*

План 2021, поз 133М

Підп. до друку 17.11.2022. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк арк. 3,0.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.